

УДК 339.92

ІВАЩУК ІРИНА,*доктор економічних наук, професор кафедри міжнародних фінансів та глобальної економіки ім. С. І. Юрія Тернопільського національного економічного університету***ІВАЩУК ОЛЬГА,***кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи Тернопільського національного економічного університету***ЗАХАРЧУК ВІТАЛІЙ,***магістр з міжнародної економіки**Тернопільського національного економічного університету*

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ ЯК ЧЛЕНА БРІКС В УМОВАХ ЗМІНИ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПОРЯДКУ

У статті визначено причини, основні цілі та напрями об'єднання країн БРІКС. Оцінено потенціал країн БРІКС. Обґрунтовано роль Китаю в зміні світового економічного порядку та реформуванні світової фінансової архітектури, розкрито особливості його економічного розвитку. Окреслено напрями економічного співробітництва БРІКС із позицій інтересів Китаю.

Ключові слова: БРІКС; глобальний економічний простір; економічне зростання; економічний розвиток; Китай; світовий економічний порядок; фінансова архітектура.

Постановка проблеми. Трансформація глобально-економічного простору на початку XXI ст. не тільки створила нові загрози для країн-лідерів, але й спонукала їх до перегляду існуючої парадигми світового розвитку. Світовий економічний порядок, який почав формуватися після Другої світової війни, визначив роль США та країн Західної Європи в розвитку міжнародних відносин, проте, незважаючи на активізацію діяльності міжнародних організацій, країни, що розвиваються, залишилися осторонь цих процесів. Нині розвинені країни, передусім США та країни ЄС, втрачають свої економічні позиції, а домінування їхніх інтересів на світовій економічній і політичній арені загострило і до того існуючі суттєві диспропорції розвитку країн. Ідеться не лише про зміну індикаторів макроекономічного рівня, зміну позицій у світових рейтингах, напрямів руху потоків капіталу та товарів і послуг, але й про мікроекономічний рівень. Так, лише за перших два післякризових роки кількість корпорацій і банків США в списку 2000 глобальних компаній журналу "Форбс" знизилася на 108, а британських - на 28 [1]. Саме світова економічна криза 2008-2009 рр. продемонструвала проблемні аспекти функціонування інститутів глобального управління та міжнародного співробітництва, а механізми регулювання світового економічного устрою, які були створені в Бреттон-Вудсі, показали свою неідеальність. Формування багатополярного світового устрою відкриває перед країнами нові перспективи реалізації власного потенціалу, у тому числі й шляхом створення нетрадиційних об'єднань, до яких належить і БРІКС. Термін-акронім "БРІК", під яким об'єднали Бразилію, Росію, Індію та Китай, був уперше запропонований у 2001 році в аналітичній доповіді "Building Better Global Economic BRICs" [2]. У 2003 р. у доповіді "Dreaming With BRICs: The Path to 2050" [3] було проведено аналіз найпривабливіших з інвестиційної точки зору країн, що розвиваються, які, за прогнозними оцінками,

у довготерміновій перспективі відіграватимуть провідну роль у глобальному економічному розвитку. Незважаючи на всі скептичні передбачення, у 2006 р. цей проєкт було реалізовано, коли в Нью-Йорку під час 61-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН відбулася зустріч міністрів закордонних справ кожної із чотирьох країн, а 16 травня 2008 р. пройшла перша самостійна сесія міністрів закордонних справ БРІК. З 2009 р. саміти БРІК (у 2011 р. зміна на БРІКС обумовлена приєднанням Південної Африки) регулярно проходять як самостійні заходи, так і в межах "великої двадцятки" (G-20). Серед членів БРІКС Китай став країною, яка зробила спробу (і до того ж вдалу) зазіхнути на гегемонію економічних лідерів і в майбутньому може стати новим центром світової економічної системи. Економічна політика Китаю є прикладом як для багатьох країн, що здійснюють реформи, так і для партнерів по БРІКС, адже, незважаючи на членство в міжнародних організаціях, країна зберігає політику щодо захисту національного ринку завдяки власній філософії економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми економічного розвитку країн БРІКС, передусім Китаю, та чинників активізації їх інтеграції в глобальний економічний простір не залишилися поза увагою науковців, як і питання зміни світового економічного порядку через появу нових центрів сили (окремі аспекти висвітлені в працях В. Андрійчука, О. Білоруса, Зб. Бжезінського, І. Валлерстайна, С. Гантінгтона, Дж. О'Ніла, Є. Савельєва, О. Селіщева, А. Філіпенка, Ю. Яковця та ін.). Незважаючи на проведені вагомі дослідження, нерозкритими залишаються питання ідентифікації ролі Китаю як члена БРІКС у зміні світового економічного порядку.

Метою статті є оцінка ролі країн БРІКС, зокрема Китаю, у зміні світового економічного порядку, а також виокремлення ознак, які визначають економічний розвиток Китаю.

Виклад основного матеріалу. Стратегічною метою, яка об'єднала країни БРІКС, стало створення справедливих умов та правил співробітництва, урахування власних інтересів у різних сферах міжнародної діяльності, у тому числі й економічній та фінансовій. Під впливом глобалізаційних процесів у світі почали проявлятися не лише тенденції інтеграції, але й дезінтеграції, а сподівання, покладені на глобалізацію, не отримали свого вирішення, адже не вдалося перетворити людство на єдину поліцивілізаційну структурно-функціональну систему [4, с. 103]. Німецький соціолог У. Бек слушно зауважував, що "ми давно живемо у світовому суспільстві в тому розумінні, що уявлення про замкнутий простір перетворилося на фікцію" [5, с. 25]. Водночас глобалізація, на думку дослідника, є "...діалектичним процесом, який створює транснаціональні соціальні зв'язки й простори, незцінює локальні культури і сприяє виникненню третіх культур" [Там само, с. 28].

На переконання учасників БРІКС, об'єднання їхнього потенціалу спроможне забезпечити повноправну участь у формуванні нової системи міжнародних відносин. Разом із тим, БРІКС не є міжнародною міжурядовою організацією, адже в основі його функціонування немає обов'язкових атрибутів офіційних організацій. Проте це не стало перешкодою для учасників БРІКС щорічно проводити саміти та розробляти плани спільних дій.

На сьогодні БРІКС включає країни, які характеризуються рядом важливих ознак. Перш за все, це цивілізаційний фактор, оскільки цивілізація виступає основним носієм людського буття, несе в собі всі історичні надбання, характеризується унікальною індивідуальністю. Структурно цивілізація є складним соціальним організмом, що формує так звану "піраміду цивілізацій", незалежно від приналежності до певного виду локальної цивілізації [6, с. 90], відповідно, порушення системності цієї конструкції, зміна елементів усупереч законам системи руйнує цю систему, тобто цивілізацію.

Країни БРІКС належать до п'яти різних цивілізацій: латиноамериканська (Бразилія), східноєвропейська (Росія), індійська, китайська та африканська (Південна Африка) [7]. Бразилія виникла як своєрідне продовження португальської імперії, отримала своє походження від католицької Європи і сприймає себе як частина Заходу, але в цій країні безліч інших християнських громад, особливо протестантів, значна ліванська громада, велика й впливова єврейська. У Росії проживає понад 130 національностей, а до традиційних релігій відносять православ'я, іслам, буддизм та іудаїзм. В Індії - понад 400 національностей, основні конфесії - індуїзм та іслам, причому між їхніми прихильниками точаться суперечки. Південна Африка, яка до 1961 р. була колонією Великобританії, характеризується поєднанням рас, культур та віросповідань. Китай - це країна конфуціанства, буддизму, ісламу, де проживає близько 60 національностей [8]. Він є прикладом цивілізації, стійкої до впливу зовнішнього середовища, а його розвиток в останні десятиліття підтвердив, що причина криється в духовній сфері, бо генетична схильність цивілізації до об'єднання заради спільних ідей, що сформували її, спроможна долати будь-які критичні точки. На початку XXI ст. дослідники говорили про наближення конфлікту цивілізацій, адже локальні цивілізації четвертого покоління нарощуватимуть свій економічний та військово-політичний потенціал і наблизяться до більш розвинених цивілізацій. Так, наприкінці 90-х рр. XX ст. на останні (північноамериканська, західноєвропейська, японська цивілізації) за рівнем ВВП за паритетом купівельної спроможності припадало 44,6% від загальносвітового обсягу, тоді як, наприклад, на Китай - 10,7%,

Індія - 4,1%; частка зовнішньої торгівлі відповідно становила 49,1 %, 2,4 % та 0,7 % [9, с. 27]. Зроблені прогнози розвитку цивілізацій під впливом глобалізаційних процесів передбачили стрімкий розвиток Китаю, на частку якого у 2015 р. припадатиме 15,57 % світового ВВП, хоча на той час країна не претендувала на зміну геополітичної карти світу [9, с. 29].

Зважаючи на те, кожна з країн БРІКС представляє окрему цивілізацію, створення цієї угоди відобразило дві тенденції - зростання ролі нових суб'єктів у світових відносинах і кризи системи міжнародних відносин - і, безумовно, стало значним кроком у напрямку формування нових принципів світового порядку [10]. Рівноправний характер країн-учасниць об'єднання, зважаючи на відмінність цивілізаційних ознак, свідчить про налагодження міжцивілізаційних контактів.

Наступним важливим елементом спільності країн БРІКС виступає їхній вагомий економічний потенціал: ці країни займають 26 % площі Землі, на якій проживає 45 % населення світу, сумарний обсяг ВВП становить 25 % від світового. П'ятьом учасницям БРІКС належить (від світових, %): орних земель - 32, виробництва пшениці - близько 40 (понад 260 млн тонн), свинини - 50, м'яса птиці - понад 30, яловичини - 30 [11]. Для прикладу, Бразилія займає третє місце у світі за виробництвом продовольства: кави (1 місце у світі), цукрової тростини, сої, кукурудзи, какао, бананів, м'ясного тваринництва та ін. (6 % від світових обсягів і 30 % власної експорту). Країна має великі запаси 40 видів корисних копалин, володіє величезним гідроенергетичним потенціалом та значними лісовими просторами Амазонії (60 % території країни) [11]. Росія займає провідні позиції у світі за видобутком нафти, газу, а також їх експортом. Також країна володіє найбільшими у світі запасами газу. Варто відміти й потужність військово-промислового комплексу Росії, який забезпечив їй у 2012 р. перше місце на світовому ринку зброї. Провідні позиції країна займає щодо складання літаків (друге місце у світі), гвинтокрилів (третє), ракетної та космічної техніки [11].

Індія характеризується стрімким розвитком сфери послуг та інформаційних технологій, у якій зайнято 30 % трудового населення країни, має значний мінерально-сировинний потенціал (67 видів мінеральних ресурсів). Країна посідає друге місце у світі за обсягом виробництва сільськогосподарської продукції і є найбільшим у світі виробником чаю (470 млн тонн на рік, із яких 200 млн тонн експортує), а також спецій (120 тонн на рік - близько 30 % світового ринку) [11].

Південно-Африканська Республіка - найбільш економічно розвинена держава Африки, на яку припадає близько 35 % ВВП континенту. Країна володіє природними ресурсами, є одним із найбільших світових виробників металів платинової групи, золота, хрому й вугілля [12]. Участь країни в БРІКС дозволяє ПАР підвищити свій міжнародний статус та посилити свою роль у формуванні нового світового порядку, а також зміцнити власні позиції як єдиного представника континенту, активізувати залучення іноземних інвестицій у країну [12].

Китай поряд із лідерством за багатьма макроекономічними показниками у світі є найбільшим світовим виробником й експортером сталі, лідером в автомобілебудуванні, виробництві текстилю, електроенергії, третім із виробництва транспортних засобів і найбільшим їх покупцем, має найбільший у світі ринок для персональних комп'ютерів, другий (після США) у сфері споживання [11].

Разом із тим, економічний, торговельний та інвес-

тиційний потенціал країн-учасниць суттєво відрізняються між собою (рис. 1-4 - складено за даними МВФ, Світового банку, ЮНКТАД). Китай демонструє позитивну ди-

наміку ключових макроекономічних параметрів, що дає підстави претендувати на лідерство в БРІКС та визначати його політику.

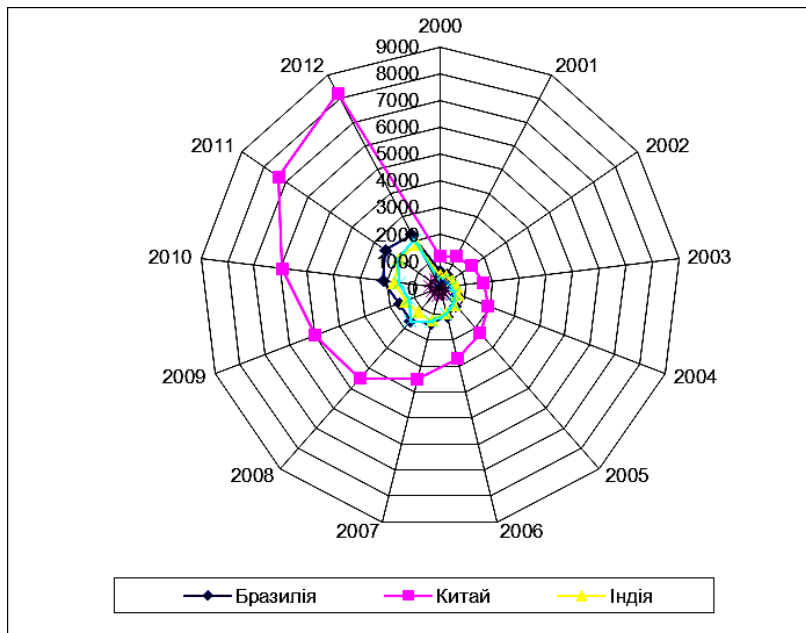


Рис. 1. Динаміка ВВП (млрд дол. США) у країнах БРІКС.

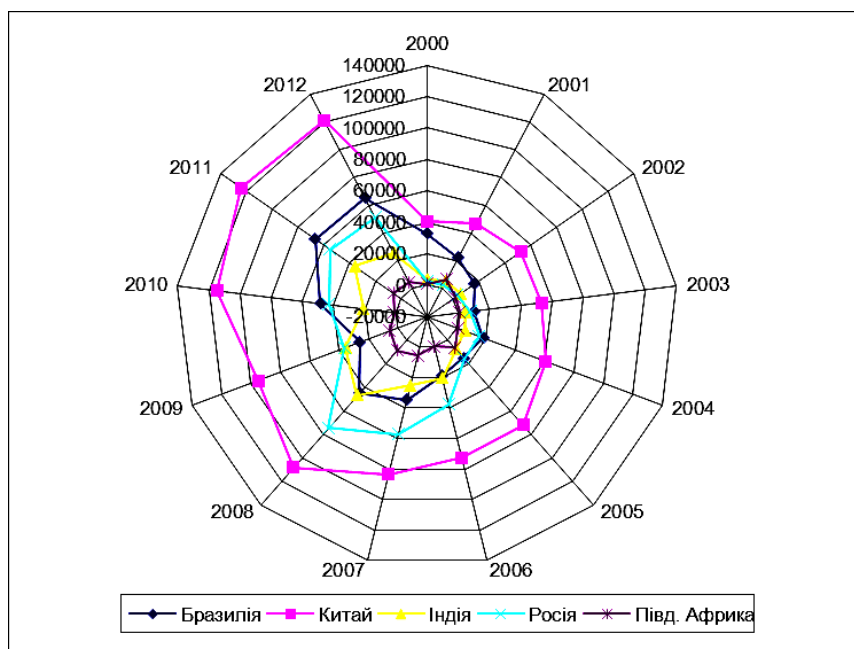


Рис. 2. Динаміка ПІІ (млн дол. США) у країнах БРІКС.

Для оцінки тенденцій економічного розвитку країн та факторів, які на нього впливають, було визначено ВВП як результативний показник, а факторами - ПІІ, обсяги експорту-імпорту товарів та послуг, частка валового нагромадження капіталу у ВВП. Далі проведемо аналіз взаємозв'язку для учасниць БРІКС за допомогою методу кореляційного аналізу. З метою достовірного аналізу доцільності перебування країн у цьому об'єднанні досліджувані показники розділено за трьома періодами: до 2002 р. (у 2001 р. було оголошено термін БРІКС), 2002-2006 р. (у 2006 р. відбувся перший саміт), 2007 р. - і дотепер. Результати розрахунків - кореляційні матриці - підтвердили, що значення коефіцієнтів кореляції має суттєві відмінності за обраними

періодами, а спільні зусилля щодо координації економічних політик країн БРІКС продемонстрували позитивні результати. Китай був єдиною країною серед обраних для дослідження, для якої характерний тісний зв'язок між обраними показниками, незалежно від періоду, що можна пояснити лише специфікою національної економічної політики, адже ані кризові явища, ані зміни в БРІКС не змогли зупинити зростання китайської економіки.

Китай у своєму економічному піднесенні реалізував сценарій переходу від відносно закритої системи до багатовекторного співробітництва, але залишив у процесі реформування контроль держави над важливими сферами економіки. Така ж політика була викори-

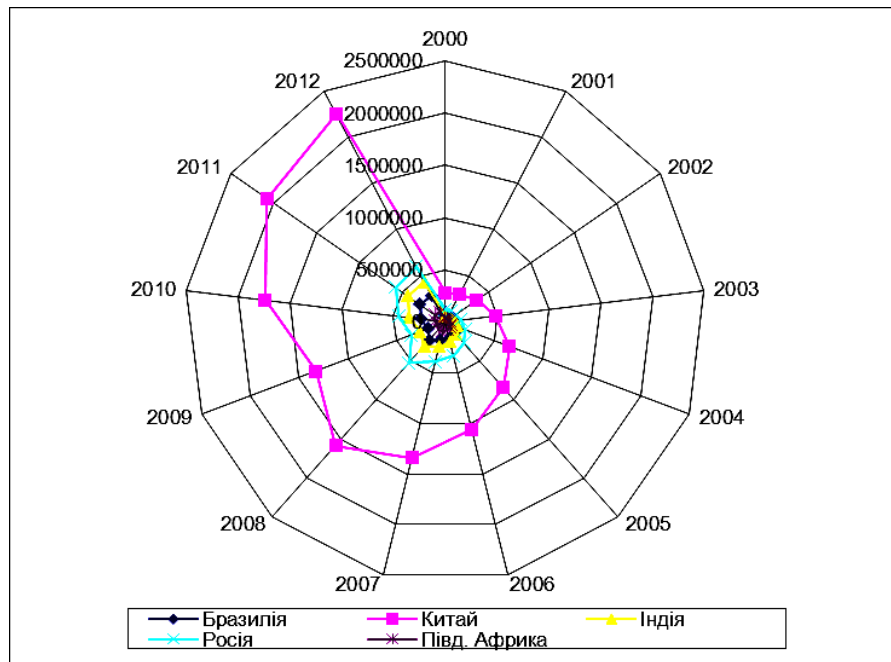


Рис. 3. Динаміка експорту товарів і послуг (млн дол. США) у країнах БРІКС.

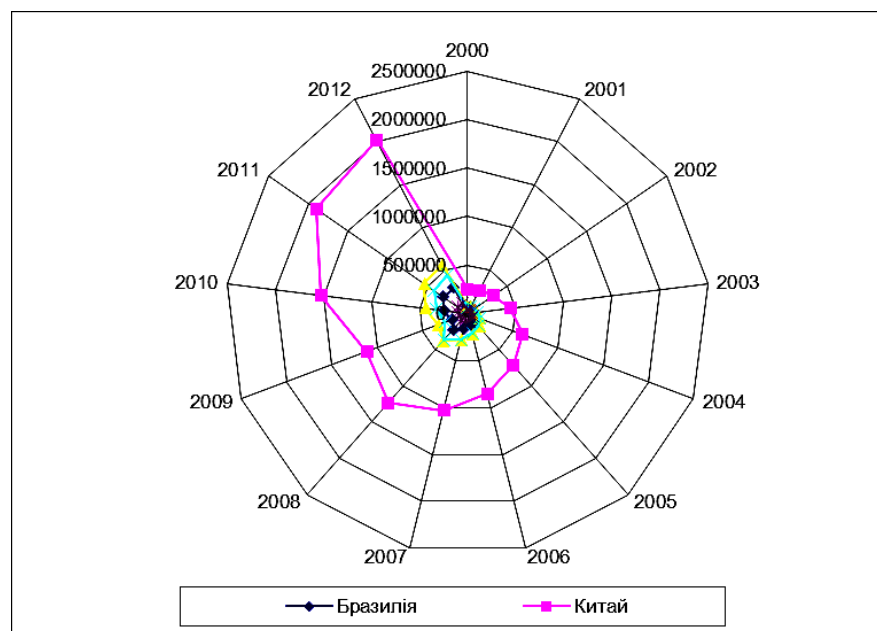


Рис. 4. Динаміка імпорту товарів і послуг (млн дол. США) у країнах БРІКС.

стана при залученні іноземних інвесторів та створенні вільних економічних зон, де за пріоритет було взято національні інтереси. 2013 р. виявився складним не лише для світової спільноти, але й для Китаю, проте він забезпечив темпи економічного зростання на рівні 7,7 %, тоді як у США воно становило 1,9 %, Японії - 1,7 %, у країнах єврозони відбулося сповільнення на 0,4 %; на 6,4 % Китай випередив розвинені країни та на 3,0 % країни, що розвиваються [13]. Утримати економічні позиції серед лідерів Китаю вдалося за рахунок поживлення інвестиційної активності, зростання внутрішнього попиту та зовнішньоторговельної політики [14], зокрема, зростання експорту на 7,9 % та імпорту на 4,1 %; збільшення іноземних інвестицій в економіку з 111,72 млрд дол. США у 2012 р. до 117,59 млрд дол. США у 2013 р.

Разом із тим, упродовж останніх років Китай при-

діляє значну увагу соціальної складовій національної політики, адже сповільнення темпів економічного зростання призводить до загострення соціальної напруги в суспільстві. У 2013 р. у країні вдалося втримати безробіття на рівні 4,1 % (за допустимого значення 4,6 %). У розрахунку на одну особу ВВП зріс на 12 %, із 6098,1 дол. США у 2012 р. до 6835 дол. США у 2013 р. Проте темпи зростання є недостатніми, адже якщо Китай за рівнем ВВП посідав друге місце у світі після США зі значенням 9,31 трлн дол. США та випередив майже удвічі Японію, то за рівнем ВВП на одну особу належить до країн із середнім рівнем доходу. За індексом розвитку людського потенціалу, комплексним показником, який розраховується експертами ООН і відображає тривалість життя, доступ до освіти, Китай у 2013 р. посів 91 місце серед 187 країн та належить до країн із високим рівнем індексу (його значення зросло

з 0,423 у 1980 р. до 0,719 у 2013 р.) [15]. Разом із тим, зменшується розрив між багатим та бідним населенням, про що свідчить динаміка індексу Джині.

Таким чином, проведений аналіз засвідчує, що кожна з країн, вступаючи в БРІКС, переслідує власні цілі. Так, Китай убачає в БРІКС конструктивний чинник формування світової архітектури, яка уявляється китайському керівництву як новий справедливий та раціональний світовий порядок. Офіційну позицію доповнюють оцінки авторитетних експертних центрів, згідно з якими функціонування БРІКС відповідає інтересам Китаю, оскільки сприяє створенню сприятливих глобальних умов для подальшого розвитку країни, надає Китаю простір для маневру, забезпечує можливість набути статусу світової держави [16]. Варто зазначити, що Китай зацікавлений не лише в економічній складовій діяльності БРІКС, а й у політичній. Зокрема, на пресконференції за результатами четвертого саміту БРІКС голова КНР закликав країн-партнерів приділяти увагу питанням безпеки, зміцнювати співпрацю з важливих регіональних і міжнародних питань [17].

Крім того, важливі завдання БРІКС Китай убачає в сприянні збалансованому розвитку світової економіки, у підвищенні ефективності глобального регулювання та в раціоналізації міжнародних відносин поетапним реформаторським шляхом, загалом як і всі реформи, які були проведені цією країною. Для реалізації зазначених цілей Китай визначив пріоритетними такі завдання: сприяти реформам міжнародної фінансової системи, перш за все в МВФ і Групі Світового банку; уживати заходів щодо підвищення ефективності міжнародних механізмів фінансового контролю; забезпечити диверсифікацію кошика резервних валют та налагоджувати використання національних валют в операціях між підприємствами країн БРІКС; приділяти увагу загальносвітовим проблемам, у тому числі адаптації до зміни клімату, продовольчій та енергетичній безпеці, забезпеченню медичного обслуговування [18; 19]. Таким чином, для Китаю БРІКС залишається багатоперспективним та потенційним механізмом співробітництва й реалізації власних інтересів.

Так, наприклад, на зустрічах неодноразово обговорювалися питання активізації діяльності національних фінансових ринків БРІКС, що є важливим для Китаю, адже серед інших країн виділяється саме його фондовий ринок (разом із ринком Гонконгу), оборот у сегменті акцій у 2010 р. становив близько 15 % від сукупного обороту світового біржового ринку акцій [20]. Тому Китай проводить політику інтернаціоналізації юаня, намагаючись зміцнити статус власної валюти у світовій валютній системі. Основні напрямки цієї політики знайшли прояв у такому [20]: використання юаня при проведенні операцій валютного свопу із центральними банками інших країн, завдяки чому забезпечується фінансування дисбалансів у зовнішній торгівлі; розвиток ініціатив щодо фінансової інтеграції (у Східній і Південно-Східній Азії), спрямованих на побудову регіонального ринку державних облігацій. Зокрема, було створено Азійський облігаційний фонд, метою якого було інвестування в державні облігації восьми країн, включаючи Китай, номіновані в національних валютах; використання двох різних моделей - регульованої економіки власне Китаю та вільної ринкової економіки Гонконгу. Із 2004 р. у Гонконгу було дозволено відкривати банківські рахунки в юанях, а великі китайські банки у 2007 р. отримали можливість випускати номіновані в юанях облігації й торгувати ними через Гонконг, у 2009 р. гонконгські інвестори отримали можливість купувати облігації китайського уряду; юань використовують також для роз-

рахунків у взаємній торгівлі з країнами-сусідами (В'єтнам, Монголія, Камбоджа та ін.).

Ще одним елементом реформування, у якому зацікавлений Китай, є посилення регулювання фінансових ринків з метою забезпечення стабільності світової фінансової системи, що передбачало збільшення власної ваги в системі квот та голосів МВФ. Цей напрямок дій був зазначений у Делійській декларації [21], і на його реалізацію країни БРІКС спрямовують значні зусилля [22]. На початку вересня 2009 р. міністри фінансів БРІК прийняли спільну заяву з вимогою 7 % перерозподілу квот від розвинених країн на користь країн, що розвиваються [23], наслідком чого стало рішення МВФ і Світового банку про реформування системи квот та принципів управління. На другому саміті БРІК у Бразилії у квітні 2010 р. у спільній заяві сторін було поставлено питання про необхідність масштабних реформ Бреттон-Вудських інститутів, серйозних змін на користь країн, що розвиваються, для того, щоб "привести їхню участь у процесі прийняття рішень у відповідність із вагою цих країн у світовій економіці" [24]. Разом із тим, у Росії та Індії квоти й голоси в МВФ близькі до їхньої частки у світовому ВВП, у ПАР - навіть дещо перевищують її, а найбільш істотний розрив спостерігається у випадку з Китаєм. Проект реформи квот (14-й загальний перегляд квот МВФ) передбачає збільшення квот практично для всіх країн БРІКС (за винятком ПАР), при цьому найбільш істотне збільшення має відбутися для Китаю (до 6,4 %) [25]. Таким чином, реформа представництва у світових фінансових інститутах серед усіх країн-членів БРІКС приносить суттєві переваги лише для Китаю, тоді як для інших країн об'єднання вони незначні.

Загалом, поточна реформа розподілу квот у МВФ збільшує частку країн БРІКС з 10,71 % до 14,8 % і в повному обсязі не відображає внеску країн у розвиток світової економіки. Але багато експертів уважають, що вимоги країн БРІКС при реформуванні системи квот у МВФ є недостатньо радикальними [26].

Ще одним інтересом для Китаю при реалізації Стратегії розвитку економічного співробітництва БРІКС є рішення про створення Банку розвитку цього об'єднання, яке було прийнято на п'ятому саміті БРІКС у березні 2013 р. у Дурбані (ПАР). Сукупний капітал банку складе 50 млрд дол. США і буде розподілений між країнами-засновниками на рівні частки, тому вони будуть мати рівні можливості контролю Банку розвитку, тоді як раніше Китай пропонував створити банк із капіталом 100 млрд дол. США та розраховував на більшу частку в управлінні. Також планується створення валютного пулу в розмірі 100 млрд дол. США (41 млрд дол. США внесе Китай, Росія, Бразилія та Індія - по 18, ПАР - 5). Банк буде кредитувати країни БРІКС та інвестувати кошти в реальний сектор їхніх економік. Отже, геополітична мета банку БРІКС має вигляд альтернативи глобальній фінансовій системі [27].

Одним із найпріоритетніших напрямків Стратегії економічного співробітництва є співробітництво з Африканським континентом, про що була підписана Багатостороння угода про фінансування інфраструктурних проектів в Африці. Лідером у співпраці з країнами Африки виступає Китай, який підписав угоди з африканськими країнами, зокрема 16 угод в основному щодо китайських інвестицій в інфраструктуру і банківський сектор Танзанії. Найбільш вагомою є угода між Банком розвитку Китаю і південноафриканською інфраструктурною монополією Transnet. Китайська сторона також надала кредит у розмірі 5 млрд дол. США на модернізацію портів і залізниць ПАР (китайські компанії будуть постачальниками обладнання), що має допомогти на-

ростити експорт африканських ресурсів у КНР. У відповідь на це Резервний банк ПАР оголосив про намір зосередити до 3 % міжнародних резервів в активах, номінованих в юанях [28].

З огляду на економічну ситуацію України, її євроінтеграційний вибір та позиціонування у світовому економічному просторі, є передумови для активізації співпраці нашої держави з країнами БРИКС. Разом із тим, політична ситуація нині залишає мало надій на відновлення в скорому часі повноправного співробітництва з країнами-учасниками через протистояння з Росією, а відтак і порушення торговельно-економічних та інвестиційних зв'язків. Але може йтися про активізацію відносин у двосторонньому форматі, бо, наприклад, зростає товарообіг України з Китаєм, особливо експорт. Перспективним виглядає експорт до Китаю хімічної продукції (масел, мастильних матеріалів, добрив), а також біотехнологічних продуктів і технологій для фармацевтичної, парфумерної, харчової промисловості, АПК [29]. Інші країни, з огляду на вже сформовані торговельні відносини, не були стратегічними партнерами для України, проте в перспективі мають усі шанси ними стати в разі непорушення спільної економічної політики БРИКС.

Таким чином, можна відмітити такі основні аспекти зближення країн у рамках БРИКС, які змінюють світовий економічний порядок:

- 1) зацікавленість усіх учасників у реформі сучасної світової фінансово-економічної архітектури з урахуванням економічного потенціалу країн, що розвиваються;
- 2) прихильність учасників об'єднання до принципів і норм міжнародного права. У контексті останніх подій в Україні ситуація із дотриманням норм міжнародного права окремими учасниками міжнародних економічних відносин стоїть під питанням;
- 3) консолідація зусиль для вирішення проблем модернізації економіки й соціального життя;
- 4) протидія на багатосторонній основі новим глобальним загрозам і викликам, проте в цьому контексті слід наголосити, що країни мають докласти максимум зусиль, щоб самим не стати джерелом міжнародних конфліктів;
- 5) використання для прискорення економічної та соціальної модернізації держав-учасників інноваційних чинників.

Висновки

Контури світового економічного порядку залишаються до кінця не визначеними, оскільки залишаються невирішеними питання глобальної безпеки, а за твердженням Зб. Бжезінського, "криза світової влади є сукупним наслідком невпинного зміщення світового центру тяжіння із Заходу на Схід" [30]. Але очевидним є те, що Китай на сьогодні має всі перспективи зайняти лідерство у світі, склавши конкуренцію США. Успіх такого розвитку та результативність проведення реформ полягає в тому, що, по-перше, усі реформи мали поступовий характер та були тривалими в часі. По-друге, чітко обрана стратегія трансформаційних перетворень визначила найбільш вдалі сфери реформування, які забезпечили б і національні інтереси, і відкритість до співробітництва з іншими країнами. Навіть членство в БРИКС доводить: Китай завжди чітко окреслює свої цілі та має стратегію їх досягнення. По-третє, найголовніший чинник - це аксіологічні засади розвитку Китаю. І йдеться не лише про економічний та технологічний потенціал, а про соціокультурну сферу китайської цивілізації, у якій генетично закладені цінності, що забезпечують її життєвий цикл. І якщо розглядати майбутні сценарії локальних

цивілізацій, зважаючи на різні рівні розвитку та фази життєвого циклу, то китайська цивілізація обере шлях трансформації (два інші - розчинення та зіткнення), адаптуючи власну філософію економічного розвитку до нових умов, що неодноразово й було зроблено при проведенні в країні реформ зі збереженням національних пріоритетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобровников А. В. Позиции старых и новых центров в мировой экономике: потенциал и условия восхождения [Електронний ресурс] / А. В. Бобровников. - Режим доступу : <http://www.mid.ru/brics.nsf/WEBforumBric/CFC1509DE200FF2DC3257859005A82A7>.
2. O'Neill Jim. Building Better Global Economic BRICs [Електронний ресурс] / Jim O'Neill // Global Economics Paper No 66. - Режим доступу : www.content.gs.com/.../build-better-brics.pdf.
3. Dreaming with BRICs: The Path to 2050 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.goldmansachs.com/our-thinking/archive/brics-dream.html>.
4. Павленко Ю. Глобалізаційні та цивілізаційні зрушення сьогодення / Ю. Павленко // Міжнародна економічна політика. - К. : КНЕУ, 2005. - Вип. 2 (№ 1). - С. 102-118.
5. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма - ответы на глобализацию / У. Бек ; [пер. с нем. А. Григорьева, В. Седелника ; общ. ред. и послесл. А. Филиппова]. - М. : Прогресс-Традиция, 2001. - 304 с.
6. Кузык Б. Н. Теория и история цивилизаций // Кузык Б. Н. Цивилизация: теория, история, диалог, будущее : в 2-х тт. / Б. Н. Кузык, Ю. В. Яковец. - М. : Институт экономических стратегий, 2006. - Том I. - 766 с.
7. Кузык Б. Н. Северное Причерноморье - пространство взаимодействия цивилизаций // Кузык Б. Н. Цивилизация: теория, история, диалог, будущее / Б. Н. Кузык, Ю. В. Яковец. - М. : Институт экономических стратегий, 2008. - Т. II. - 574 с.
8. Никонов В. А. Пробуждение БРИК [Електронний ресурс] / В. А. Никонов. - Режим доступу : www.mid.ru/bdomp/brics.nsf/nikonov.doc.
9. Яковец Ю. В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций / Ю. В. Яковец. - М. : Экономика, 2003. - 411 с.
10. Виноградов А. В. Диалоговый формат БРИКС и его роль в становлении многополярного мира [Електронний ресурс] / А. В. Виноградов // Стратегия России в БРИКС: цели и инструменты : сб. статей. - М. : РУДН, 2013. - С. 8-19. - Режим доступу : <http://www.russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/brics/publications/strategiya-rossii-v-brics-tseli-i-instrumenty.pdf>.
11. Козловский Е. А. Бразилия, Россия, Индия, Китай, ЮАР: стратегия недропользования / Е. А. Козловский, Е. А. Комаров, Р. Н. Макрушин // Национальный комитет по исследованию БРИКС. - 2013. - 430 с.
12. Архангельская А. А. ЮАР - новый член БРИКС [Електронний ресурс] / А. А. Архангельская, В. Г. Шубин // Стратегия России в БРИКС: цели и инструменты: сборник статей. - М. : РУДН, 2013. - С. 142-166. - Режим доступу : <http://www.russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/brics/publications/strategiya-rossii-v-brics-tseli-i-instrumenty.pdf>.
13. Report on the Implementation of the 2013 Plan for National Economic and Social Development and on the 2014 Draft Plan for National Economic and Social Development [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.chinadaily.com.cn/china/2014nrcandcprcc/2014-03/15/content_17349130.htm.
14. World Economic Outlook (WEO) Update. Is the Tide Rising? January 2014 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/update/01/>.
15. Human Development Report 2014. Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2014>.
16. Уянаев С. В. Сотрудничество в БРИКС в системе внешнеполитических приоритетов Китая [Електронний ресурс] / С. В. Уянаев // Стратегия России в БРИКС: цели и инструменты : сб. статей. - М. : РУДН, 2013. - С. 56-85. -

Режим доступу : <http://www.ruskiymir.ru/export/sites/default/ruskiymir/ru/briks/publications/strategiya-rossii-v-briks-tseli-i-instrumenty.pdf>.

17. Председатель КНР Ху Цзиньтао выдвинул предложение из трех пунктов по дальнейшему сотрудничеству между странами БРИКС [Электронный ресурс]. - Режим доступу : <http://russian.people.com.cn/31520/7773765.html>.

18. Речь председателя КНР Ху Цзиньтао на встрече руководителей стран БРИК [Электронный ресурс]. - Режим доступу : <http://www.fmprc.gov.cn/rus/wjdt/zyjh/t568249.shtml>.

19. Страны БРИКС должны эффективно использовать механизм Группы двадцати для укрепления координации политики ведущих экономических субъектов - китайские предстатели [Электронный ресурс]. - Режим доступу : <http://russian.people.com.cn/31520/7603459.html>.

20. Головин М. Ю. Роль стран БРИКС в реформировании мировой валютно-финансовой системы [Электронный ресурс] / М. Ю. Головин // Стратегия России в БРИКС: цели и инструменты : сб. статей. - М. : РУДН, 2013. - С. 222-245. - Режим доступу : <http://www.ruskiymir.ru/export/sites/default/ruskiymir/ru/briks/publications/strategiya-rossii-v-briks-tseli-i-instrumenty.pdf>.

21. Делийская декларация [Электронный ресурс]. - Режим доступу : http://kremlin.ru/ref_notes/1189.

22. The BRICS Report. New Delhi: Oxford University Press [Электронный ресурс]. - Режим доступу : http://finmin.nic.in/reports/BRICS_Report.pdf.

23. "Кому-то пришлось подвинуться". От решений "двадцатки" пострадают развитые страны и топ-менеджеры банков [Электронный ресурс]. - Режим доступу : <http://www.newziv.ru/politics/2009-09-28/115022-komu-to-prishlos-podvinutsja.html>.

www.newziv.ru/politics/2009-09-28/115022-komu-to-prishlos-podvinutsja.html.

24. Совместное заявление глав государств и правительств стран-участниц Второго саммита БРИК [Электронный ресурс]. - Режим доступу : http://www.kremlin.ru/ref_notes/524.

25. Quota and Voting Shares Before and After Implementation of Reforms Agreed in 2008 and 2010 [Электронный ресурс]. - Режим доступу : http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pdfs/quota_tbl.pdf.

26. BRICS proposals for IMF reforms are not radical enough [Электронный ресурс]. - Режим доступу : <http://www.eastasiaforum.org/2012/07/20/brics-proposals-for-imf-reforms-are-not-radical-enough/>.

27. Банк БРИКС: цели, средства и стратегия [Электронный ресурс]. - Режим доступу : <http://topwar.ru/33799-bank-briks-celi-sredstva-i-strategiya.html>.

28. Самсонова С. С. Усиливающаяся позиция стран БРИКС на африканском континенте [Электронный ресурс] / С. С. Самсонова // БРИКС и Африка: сотрудничество в целях развития. - М. : РУДН, 2013. - С. 68-73. - Режим доступу : <http://www.ruskiymir.ru/export/sites/default/ruskiymir/ru/briks/publications/brics-i-afrika-sotrudnichestvo-v-tselyakh-razvitiya.pdf>.

29. БРИКС: перспектива для України? [Электронный ресурс]. - Режим доступу : <http://ua.for-ua.com/analytics/2013/08/30/103053.html>.

30. Бжезінський Зб. Стратегічне бачення: Америка і криза світової влади / Зб. Бжезінський ; [пер. з англ. Г. Лелів]. - Львів : Літопис, 2012. - 168 с.

Ивашук Ирина,

доктор экономических наук, профессор кафедры международных финансов и глобальной экономики им. С. И. Юрия Тернопольского национального экономического университета

Ивашук Ольга,

кандидат экономических наук, доцент кафедры банковского дела Тернопольского национального экономического университета

Захарчук Виталий,

магистр международной экономики Тернопольского национального экономического университета

ФИЛОСОФИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КИТАЯ КАК ЧЛЕНА БРИКС В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЕНИЯ МИРОВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОРЯДКА

В статье определены причины, основные цели и направления объединения стран БРИКС. Оценен потенциал стран БРИКС. Обоснована роль Китая в изменении мирового экономического порядка и реформировании мировой финансовой архитектуры, раскрыты особенности его экономического развития. Определены направления экономического сотрудничества БРИКС с позиций интересов Китая.

Ключевые слова: БРИКС; глобальное экономическое пространство; экономический рост; экономическое развитие; Китай; мировой экономический порядок; финансовая архитектура.

Ivashchuk Iryna,

Doctor of Economics, Professor of the International Finance and Global Economy Department of S.I. Yuriy National Economic University of Ternopil

Ivashchuk Olga,

Cand. Sc. (Economics), Assistant Professor of the Banking Department of National Economic University of Ternopil

Zakharchuk Vitaliy,

Master of International Economy of National Economic University of Ternopil

ECONOMIC DEVELOPMENT PHILOSOPHY OF CHINA AS BRICS MEMBER IN CHANGING GLOBAL ECONOMIC ORDER CONTEXT

The paper reviews the reasons, main goals and directions of association of the BRICS countries, which change the global economic order. These are: 1) interest of all stakeholders in reforming the current financial and economic architecture of the world with an allowance for the economic potentials of emerging countries; 2) commitment of association stakeholders to principles and rules of international law; 3) consolidation of efforts for modernization of

economy and social life; 4) standing up to new global threats and challenges on a multilateral basis; 5) use of innovative approaches to accelerate economic and social modernization of the participating countries.

The authors evaluate the potential of the BRICS countries. Prospects for cooperation of Ukraine with the countries of this Agreement are reviewed. The role of China in changing the global economic order and reforming the global financial architecture is substantiated, specific aspects of its economic development covered. Directions for economic cooperation of the BRICS are outlined with allowance for China interests. The authors show that today China has every chance of taking the global lead, competing with the USA, the reasons being: successful implementation of economic reforms, a well selected transformation strategy and the value system itself of Chinese society, which is better transformable and adaptable to the varied global environment than in other BRICS partner countries.

Key works: BRICS; global economic space; economic growth; economic development; China; global economic order; financial architecture.

REFERENCES

1. Bobrovnikov A. V. (2010), The position of the old and new centers in the world economy: the potential and conditions of ascent, available at: <http://www.mid.ru/brics.nsf/WEBforumBric/CFC1509DE200FF2DC3257859005A82A7> (rus).
2. Jim O'Neill (2001), Building Better Global Economic BRICs, *Global Economics Paper No: 66*, available at: www.content.gs.com/.../build-better-brics.pdf (engl).
3. Dreaming with BRICs: The Path to 2050, available at: <http://www.goldmansachs.com/our-thinking/archive/brics-dream.html> (engl).
4. Pavlenko Yu. (2005), Globalizational and civilizational shifts of today, *International Economic Policy*, Kyiv National Economic University, Kyiv, Vol. 2 (№1), pp. 102-118 (ukr).
5. Beck U. (2001), What is Globalization? Errors of globalism - answers to globalization, Moscow, 304 p. (rus).
6. Kuzyk B. N., Yakovets Yu. V. (2006), Theory and History of Civilizations, *Civilization: Theory, History, Dialogue and the Future. In two volumes*, Institute for Economic Strategies, Moscow, Vol. I, 766 p. (rus).
7. Kuzyk B. N., Yakovets Yu. V. (2008), Northern Black Sea - the space of interaction among civilizations, *Civilization: Theory, History, Dialogue and the Future*, Institute for Economic Strategies, Moscow, Vol. III, 574 p. (rus).
8. Nikonov V. A. (2009), The awakening of the BRIC's, available at: www.mid.ru/bdomp/brics.nsf/nikonov.doc (rus).
9. Yakovets Yu V. (2003), Globalization and the interaction of civilizations, Moscow, 411 p. (rus).
10. Vinogradov A. V. (2013), A dialogue format BRICS and its role in the formation of a multipolar world, *Russia's strategy in the BRICS: goals and instruments: a collection of articles*, Moscow, pp. 8-19, available at: <http://www.russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/briks/publications/strategiya-rossii-v-briks-tseli-i-instrumenty.pdf> (rus).
11. Kozlovskiy E. A., Komarov E. A., Makrushyn R. N. (2013), Brazil, Russia, India, China, South Africa: Strategy of subsoil use, Moscow, 430 p. (rus).
12. Arkhangel'skaya A. A., Shubin V. G. (2013), South Africa - a new member of the BRICS, *Russia's strategy in the BRICS: goals and instruments: a collection of articles*, Moscow, pp. 142-166, available at: <http://www.russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/briks/publications/strategiya-rossii-v-briks-tseli-i-instrumenty.pdf> (rus).
13. Report on the Implementation of the 2013 Plan for National Economic and Social Development and on the 2014 Draft Plan for National Economic and Social Development, available at: http://www.chinadaily.com.cn/china/2014npcandcppcc/2014-03/15/content_17349130.htm (engl).
14. World Economic Outlook (WEO) Update. Is the Tide Rising? (January 2014), available at: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/update/01/> (engl).
15. Human Development Report 2014. Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, available at: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2014> (engl).
16. Uyanayev S. V. (2013), Cooperation in the BRICS in the system foreign policy priorities of China, *Russia's strategy in the BRICS: goals and instruments: a collection of articles*, Moscow, pp. 56-85, available at: <http://www.russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/briks/publications/strategiya-rossii-v-briks-tseli-i-instrumenty.pdf> (rus).
17. President Hu Jintao put forward a proposal of three paragraphs on further cooperation between the BRICS countries (2012), available at: <http://russian.people.com.cn/31520/7773765.html> (rus).
18. Speech of President Hu Jintao at a meeting of the leaders of the BRIC countries, available at: <http://www.fmprc.gov.cn/rus/wjdt/zyjh/t568249.shtml> (rus).
19. BRICS countries must effectively use the Group of Twenty to strengthen policy coordination leading economic subjects - Chinese representatives (2011), available at: <http://russian.people.com.cn/31520/7603459.html> (rus).
20. Golovin M. Yu. (2013), The role of the BRICS countries in reforming the global monetary and financial system, *Russia's strategy in the BRICS: goals and instruments: a collection of articles*, Moscow, pp. 222-245, available at: <http://www.russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/briks/publications/strategiya-rossii-v-briks-tseli-i-instrumenty.pdf> (rus).
21. Delhi Declaration, available at: http://kremlin.ru/ref_notes/1189 (rus).
22. The BRICS Report. New Delhi: Oxford University Press (2012), available at: http://finmin.nic.in/reports/BRICS_Report.pdf (engl).
23. "Komu-to prishlos podvinutsya". From making "twenty" to suffer in developed economies and top managers of banks (2009), available at: <http://www.newziv.ru/politics/2009-09-28/115022-komu-to-prishlos-podvinutsja.html> (rus).
24. Joint Statement of the Heads of State and Government of the countries - participants of the Second Summit of the BRIC (Brazil, Russia, India, China) (2010), available at: http://www.kremlin.ru/ref_notes/524 (rus).
25. Quota and Voting Shares Before and After Implementation of Reforms Agreed in 2008 and 2010, available at: http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2011/pdfs/quota_tbl.pdf (engl).
26. BRICS proposals for IMF reforms are not radical enough, available at: <http://www.eastasiaforum.org/2012/07/20/brics-proposals-for-imf-reforms-are-not-radical-enough/> (engl).
27. Bank BRICS: goals, means and strategy, available at: <http://topwar.ru/33799-bank-briks-celi-sredstva-i-strategiya.html> (rus).
28. Samsonova S. S. (2013), Strengthened the positions of the BRICS countries on the African continent, *BRICS and Africa: Cooperation for Development*, Moscow, pp. 68-73, available at: <http://www.russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/briks/publications/brics-i-afrika-sotrudnichestvo-v-tselyakh-razvitiya.pdf> (rus).
29. BRICS: Prospects for Ukraine?, available at: <http://ua.for-ua.com/analytics/2013/08/30/103053.html> (ukr).
30. Bzhezinskiy Zb. (2012), Strategic Vision: America and the crisis of global power, Lviv, 168 p. (ukr).